

Державна установа

«Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України»

Розділ 9. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ, ВІДПОВІДНІ ЗАХОДИ І НАСТУПНА ДІЯЛЬНІСТЬ

**до Національного профілю «Управління біоцидами в Україні:
базова ситуація і прогалини, які необхідно вирішити для
зниження ризиків біоцидів на здоров'я»**

Експерт-виконавець: Станкевич В.В., д.мед.н., ст.н.с.

Доповідач: Коваль Н.М., к.мед.н., ст.н.с.

Найважливішою функцією управління єдиною державною системою цивільного захисту (далі – ЄДСЦЗ) є планування її діяльності.

Планування відіграє головну роль при вирішенні завдань захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій (далі - НС) шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період в умовах жорсткого ліміту часу, відсутності необхідних запасів матеріальних та інших ресурсів, складності організації взаємодії різних за складом і призначенням сил.

НС, які можуть виникнути в результаті промислових, транспортних або інших інцидентів, пов'язаних з токсичними речовинами, включно з відходами, класифікуються відповідно до Національного класифікатора "Класифікатор надзвичайних ситуацій" ДК 019:2010 (далі - КНС).

Відповідно до Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки», державний нагляд та контроль у сфері діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, здійснюють уповноважені законами органи влади, в т. ч. центральні органи виконавчої влади та їх територіальні органи (у разі утворення), до відання яких відповідно до закону віднесені питання:

- охорони праці;
- забезпечення екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища;
- державного нагляду (контролю) в сферах пожежної і техногенної безпеки;
- санітарно-епідемічної безпеки;
- містобудування.

Вихідними даними для розроблення окремого плану ліквідації наслідків конкретної НС, класифікованої відповідно до КНС ДК 019:2010 є:

- вимоги КНС ДК 019:2010;
- положення плану реагування на НС у масштабі галузі (області, міста, району);
- результати експертних оцінок, прогнози чи результати модельних експериментів, проведених кваліфікованими експертами;
- результати аналізу статистичних даних про характер походження, ступінь поширення, розміри людських втрат та матеріальних збитків від наслідків НС, що виникали раніше за певний період спостережень.

Мета окремого плану:

- визначити органи управління, сили та засоби ЄДСЦЗ (суб'єкти реагування на НС), які необхідно залучити до ліквідації наслідків НС, яка відповідно до положень КНС ДК 019:2010 за класифікаційними ознаками віднесена до конкретного класу, підкласу та групи;
- провести своєчасне оповіщення визначених органів управління та сил та постановку завдань, установити порядок формування та розгортання угруповання сил цивільного захисту (далі – ЦЗ);
- забезпечити виконання сформованим угрупованням сил ЦЗ робіт і заходів, передбачених основним планом реагування на НС у масштабі галузі (області, міста, району) відповідно.

Основними завданнями окремого плану є встановлення конкретних обсягів та змісту всіх запланованих заходів і дій формувань, їх узгодженість між собою за цілями, місцем, часом і складом сил, а також за способом виконання, призначення конкретних відповідальних за виконання заходів і здійснення контролю за їх виконанням.

Ризик виникнення НС, пов'язаних з хімічною небезпекою, в т.ч. викликану впливом біоцидів, існує як на об'єктах зберігання цих речовин, так і на виробництві і під час транспортування.

Ідентифікація хімічної небезпеки об'єктів проводиться з урахуванням властивостей небезпечних речовин, які поділяються на відповідні категорії. Порядок ідентифікації визначається Постановою КМУ від 11.07.2002 р. № 956 «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки».

НС за участі хімічних речовин, включно з біоцидами, які виникали в Україні за останнє десятиріччя, характеризуються різними масштабами та наслідками як для життя й здоров'я учасників інциденту, так і довкілля.

Найбільш масштабними техногенними катастрофами з них були:

- аварія на залізниці з жовтим фосфором під с. Ожидів Буського району Львівської обл. (2007 р.);

- аварія на заводі ПАТ «Концерн Стирол» у м. Горлівка Донецької обл. внаслідок розгерметизації трубопроводу рідкого аміаку з робочим тиском 12 атм. та викидом газу аміака в атмосферне повітря (2013 р.);

- вилив на ґрунт продуктів нейтралізації компонентів ракетного палива з вмістом «гептилу» та промивочної води з вмістом гептилу в м. Шостка та Шосткинського району Сумської області (2014 р.);

- пожежа на нафтобазі у Васильківському районі Київської обл. (2015 р.).

У разі виникнення НС, яка обумовлена впливом хімічних речовин (включно з біоцидами), існує формальний механізм для проведення розслідування інциденту та його наслідків, що регламентується низкою законодавчо-нормативних актів України, включно з цивільним та кримінальним Кодексами.

Збирання інформації щодо хімічного інциденту не має стандартизованого формату, оскільки є залежність від багатьох чинників (обсягу хімічної речовини, території ураження та умов, які формують розповсюдження шкідливого впливу хімічної речовини, та способу й засобів локалізації аварії тощо).

Розслідування НС хімічного походження (і не тільки) в залежності від масштабу та суспільного резонансу може привести до офіційного розслідування причин, наслідків, оцінки заподіяної шкоди із встановленням ступеню відповідальності задіяних сторін. У залежності від шкідливого чинника, який викликав НС, розслідування може мати свої особливості з проведенням відповідних профільних досліджень (наприклад, санітарно-епідеміологічного, мікробіологічного характеру тощо).

Коментарі та оцінка

Аналіз дій органів управління та сил цивільного захисту у НС, спричинених хімічним чинником (у т.ч. біоцидами), свідчить про те, що послідовність роботи органів управління та її зміст не завжди забезпечує прийняття обґрунтованого рішення та виконання адекватного до умов, що склались у вогнищі інциденту, комплексу заходів щодо ліквідації наслідків НС. У цьому зв'язку основними шляхами вирішення проблеми можуть бути:

- проведення аналізу недоліків, які мали місце в діях органів управління під час ліквідації НС і розкриття шляхів їх усунення;
- проведення з органами управління міністерств і відомств, які залучаються до реагування на НС, штабних тренувань за відповідними алгоритмами дій при ймовірних сценаріях виникнення таких ситуацій, які можуть виникнути в даному регіоні;
- відпрацювання методики проведення організації взаємодії під час виконання завдань органами управління та силами цивільного захисту в НС з урахуванням конкретних ресурсів та умов, в яких виникає НС;
- узагальнення та поширення позитивного досвіду дій у НС органів управління та сил цивільного захисту не залежно від регіону

Коментарі та оцінка (продовження)

Аналіз проведення ліквідації НС хімічного походження (включно з біоцидами), які мали місце за останнє десятиріччя, вказує на необхідність чіткого реагування в найкоротші терміни від початку інциденту та прийняття адекватних заходів реагування, включно з розумінням хімічних процесів, які спричинили НС. Саме це обумовлює вибір правильного методу ліквідації НС без спричинення додаткових небажаних хімічних процесів, що дозволить запобігти їх шкідливому впливу на населення та довкілля прилеглих житлових територій.

При ліквідації НС хімічної природи необхідно визначити короткострокові та довгострокові заходи як для усунення її наслідків, так і для проведення оздоровчих заходів для людей і тих середовищ довкілля, які зазнали безпосереднього шкідливого чи руйнівного впливу від цього інциденту.

Вважаємо за необхідне при ліквідації наслідків НС хімічного походження (включно з біоцидами) залучати спеціалізовані лабораторії, науково-дослідні інститути тощо з метою проведення відповідних інструментальних досліджень та наукового обґрунтування прогнозування наслідків НС для громадського здоров'я.

Дякуємо за увагу !